

УДК 354.85(477)

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-125-132>**Тимочко Іван,**

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Національного університету «Львівська політехніка»

Tymochko Ivan,

postgraduate student at the Department of Public Administration and Public Service at Lviv Polytechnic National University

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7821-0740>✉ tymochkoivan1@gmail.com**Кіцак Тарас,**

кандидат з державного управління, доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку; доцент кафедри публічного управління та публічної служби Національного університету «Львівська політехніка»

Kitsak Taras,

PhD in Public Administration, Associate Professor, Deputy Director for Scientific and Pedagogical Work of Institute of Public Administration, Governance and Professional Development; Associate Professor at the Department of Public Administration and Public Service at Lviv Polytechnic National University

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6710-8521>✉ taras.m.kitsak@lpnu.ua

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

STATE POLICY IN THE FIELD OF SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL ADAPTATION OF COMBAT PARTICIPANTS IN UKRAINE

Анотація. У статті розкрито особливості здійснення державної політики у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні. На сьогодні потребують врегулювання низка питань, пов'язаних з психологічним та соціальним захистом осіб, яким установлено один з таких статусів: учасника бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни; учасника війни; постраждалого учасника Революції Гідності; члена сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни; члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України. Розкрито основні поняття сфери соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні відповідно до законодавства України. Охарактеризовано організаційно-правові засади державної політики у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні. Актуальним залишається діяльність суб'єктів державної політики у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні. Зокрема, проаналізовано діяльність Міністерства у справах ветеранів України, яке є центральним органом виконавчої влади, забезпечує формування державної політики у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні. Розкрито основну його діяльність за напрямками у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій. Проаналізовано динаміку діяльності центрів соціально-психологічної реабілітації населення та проєкту MARTA (Mental Adaptation and Rehabilitation Tools and Analysis з англ. – Інструменти психологічної адаптації та реабілітації та їх аналіз).

Ключові слова: державна політика, державне управління, учасник бойових дій, соціальний захист, соціально-психологічна адаптація.

Abstract. *The article reveals the features of the mental health of combatants as an object of state policy in the field of socio-psychological adaptation of combatants in Ukraine. Psychological and social protection is provided to persons who have one of the following statuses: participant in hostilities, persons with disabilities as a result of war; participant in the war; injured participant in the Revolution of Dignity; a family member of a deceased war veteran; a family member of the deceased (deceased) Defender or Defender of Ukraine. The basic concepts of the sphere of socio-psychological adaptation of participants in combat operations in Ukraine are revealed by the legislation of Ukraine. The organizational and legal foundations of state policy in the field of socio-psychological adaptation of combatants in Ukraine are characterized. The activities of subjects of state policy in the field of socio-psychological adaptation of combatants in Ukraine remain relevant. In particular, the activities of the Ministry of Veterans Affairs of Ukraine, which is the central executive body ensuring the formation of state policy in the field of socio-psychological adaptation of combatants in Ukraine, are analyzed. His main activities in the areas of socio-psychological adaptation of combatants are revealed. The dynamics of the activities of centers for socio-psychological rehabilitation of the population and the MARTA project (Mental Adaptation and Rehabilitation Tools and Analysis from English – Tools for psychological adaptation and rehabilitation and their analysis) are analyzed.*

Keywords: *public policy, public administration, combatant, social protection, socio-psychological adaptation.*

Постановка проблеми. Враховуючи тенденції останніх двох років війни Україна невдовзі стане країною, в якій близько 4 мільйонів наших співгромадян, які здобули досвід бойових дій або є членами сімей ветеранів та сімей загиблих воїнів, потребуватимуть певного соціального захисту, медичного, реабілітаційного забезпечення, у тому числі у сфері психологічної реабілітації. Складні військові дії створили цілий прошарок населення, яке кардинально змінило цінності, адже згубило домівку, роботу, здоров'я, втратило рідних та близьких. Тобто, люди зазнали нищівного удару не лише у матеріальному світі, але й в ментальному. Державна політика має бути націлена на створення таких умов, аби хоча б частково створити умови для повернення постраждалих до повноцінного цивільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних та зарубіжних дослідників питання, що пов'язані з різними аспектами соціальної адаптації та реабілітації учасників бойових дій, розглядали С. Горбенко, А. Кириченко, В. Ковтун, А. Мельник, В. Мисюра та ін. (аспекти медичної, психологічної реабілітації та соціальної адаптації учасників бойових дій); А. Гриб, Г. Ломакін, Б. Михайлов, О. Филатова та ін. (дезадаптація та інші наслідки); О. Акімов, М. Карпа, Т. Кіцак (соціальний захист військових та питання стабілізації публічного управління під час воєнного стану) [1–3]. Серед зарубіжних досліджень зазначимо роботи С. Вільямс, Л. Калхуна, Д. Кишбог, Р. Лауфера, В. Холла та ін.

Мета статті – дослідження інституційних та практичних особливостей державної політики у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до законодавства України, зокрема Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», саме міністерство як публічна інституція є тим органом публічної влади, який забезпечує формування державної політики у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні. Тобто, на центральному рівні у виконавчій владі це суб'єкт, який відповідає за формування та реалізацію державної політики щодо захисту учасників бойових дій в Україні, у тому числі

щодо їх соціально-психологічної адаптації. Таким суб'єктом здійснення державної політики у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні є Міністерство у справах ветеранів України (далі – Мінветеранів), яке забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб і членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України.

За Мінветеранів закріплений напрям щодо соціальної та професійної адаптації ветеранів, забезпечення вирішення питання зайнятості, що сприятиме їх конкурентоспроможності на ринку праці. Оскільки учасники бойових дій в Україні це молоді люди віком в основному до 45 років, актуальним є питання професійній орієнтації та переорієнтації ветеранів та членів їх сімей. Адже можливості отримання пільгових кредитів, грантів, допомоги викликатиме бажання повернутися до повноцінного життя та робити спроби адаптації у суспільстві.

Мінветеранів не працює автономно по багатьох напрямках, а залучає до співпраці інші міністерства та суб'єкти здійснення державної політики у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні або інші інституції, які дотичні до даного напрямку. Так, разом з Міністерством освіти України опрацьовано напрям щодо здобуття ветеранами та членами їх сімей дошкільної, повної загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої та вищої освіти. До вирішення цього питання також долучено органи місцевого самоврядування. На місцевому рівні активно працює напрям забезпечення формування позитивного образу ветерана, зокрема через заходи культурного розвитку, освітнього напрямку, діяльності громадського сектору. Тому відбуваються такі заходи, до яких часто долучаються учасників бойових дій, що сприяє патріотичному вихованню молоді, формуванню громадської думки та позиції суспільства загалом. Окремий напрям, яким опікується Мінветеранів у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій – це спортивна та фізкультурно-оздоровча сфера. Адже розвиток спорту учасників бойових дій сприяє психологічній адаптації, залученню до спортивних спільнот не лише вітчизняного, а й міжнародного рівня, покращенню фізичного та ментального стану учасників бойових дій. Активну позицію у даному напрямку займають громадські об'єднання, організації, місцева громада та бізнес-структури. Локальні спортивні заходи активно підтримуються громадськістю населених пунктів, спонсорів заходів, що допомагає повернутися до повноцінного громадського життя.

Збереженню психічного, ментального здоров'я учасників бойових дій та членів їх сімей сприяють також програми санаторно-курортного лікування, забезпечення житлом; реалізації права учасників бойових дій на медичну допомогу. Тому разом з Міністерством охорони здоров'я Мінветеранів працює у напрямку організації та реалізації комплексу профілактичних, лікувальних та реабілітаційних заходів, спрямованих на охорону здоров'я учасників бойових дій. Окреме завдання Мінветеранів – це формування переліку медичних, у тому реабілітаційних послуг, які не включаються до програм державних гарантій медичного обслуговування населення, оплату надання яких гарантує держава.

Для здійснення ефективної державної політики об'єднали зусилля декілька міністерств, а саме: Міністерство у справах ветеранів України, Міністерство внутрішніх справ та Міністерство оборони. Разом зазначені органи центральної

виконавчої влади розробляють систему соціальних гарантій та підтримки ветеранів, у томі числі учасників бойових дій. Найперше у цьому напрямку потрібно було проаналізувати нормативно-правову базу, яка регулює надання соціальних гарантій для учасників бойових дій. Трапляються випадки, що присутнє дублювання пільг, нечітко прописана процедура їх отримання, присутні нормативні колізії, зокрема в частині отримання статусів.

Тому першочергове завдання на рівні розробки державної політики полягає в усуненні неточностей та у визначенні сфери соціального захисту ветеранів, у тому числі учасників бойових дій. Без сумніву, це складний та довготривалий процес, який потребує кооперації усіх учасників. Тому на рівні суб'єктів державної політики було прийнято рішення запропонувати для громадськості спільну анкету в системі Міністерства Внутрішніх Справ та Міністерства оборони, в якій можна зазначити потреби, проблеми, гарантії, які потребують учасники бойових дій та пропозиції щодо їх вирішення.

Ефективним доробком як результат співпраці декількох міністерств стала платформа «Е-Ветеран», яка в режимі онлайн дає змогу ветерану оформити заявку на отримання таких послуг як санаторно-курортне лікування, медична та психологічна реабілітація, послуги з професійного розвитку та професійної адаптації. Учасники бойових дій та їхні родини також зможуть додати свої документи до запиту, відстежити його статус через встановлений трекер, залишити відповідь чи подати скаргу.

Тенденція державної політики спрямована на те, щоб задіяти ветеранів в активний життєвий простір, в економіку та культурне життя. Відомо, що довгий час учасники бойових дій сприймалися лише як пільгова категорія. Але, оскільки вік ветеранів орієнтовно від 18 до 45 років, курс політики повернутий на те, щоб активні люди такого віку могли розвивати власний бізнес, сплачувати податки, таким чином підтримувати місцеву громаду, державу. Також на місцевому рівні працює напрям підтримки ветеранів, сприянню їх розвитку, зокрема через інститут помічника ветерана, який нещодавно запроваджений.

У складі Мінветеранів працює Директорат громадянської ідентичності та ветеранського розвитку, який є самостійним структурним підрозділом та безпосередньо підпорядкований державному секретарю Мінветеранів.

У складі Директорату громадянської ідентичності та ветеранського розвитку Мінветеранів входять такі структурні підрозділи, як експертна група з питань формування громадянської ідентичності; експертна група з питань ветеранського розвитку; експертна група освітніх програм та професійної адаптації; експертна група меморіальної роботи та з питань нагород.

Аналіз основних завдань експертної групи з питань ветеранського розвитку дає змогу визначити та проаналізувати основні напрямки, які сьогодні здійснює Мінветеранів щодо ветеранського розвитку загалом. Зокрема, серед таких напрямків основним можемо назвати напрям забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих ветеранів війни, членів сімей загиблих Захисників і Захисниць України в частині забезпечення їх зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці шляхом підтримки ветеранського розвитку, підприємницьких ініціатив ветеранів та членів їх сімей на основі проведеного моніторингу стану дотримання вимог законодавства.

Актуальними завданнями експертної групи освітніх програм та професійної адаптації Мінветеранів на сьогодні є питання розроблення пропозицій щодо формування та реалізації державної політики у сфері соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України та постраждалих учасників Революції Гідності, а саме забезпечення соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці.

Проблемою залишається запровадження механізму адаптації після завершення військової кар'єри та повноцінна реалізація учасників бойових дій до цивільного життя. Тому сприяння розвитку професійній орієнтації ветеранів війни та членів їх сімей є першочерговим пріоритетом як державної, так і місцевої політики.

Мінветеранів опікується адаптацією військовополонених, моніторить та аналізує усі процедурні питання, питання забезпечення, взаємодії з міжнародними організаціями у даному питанні. Міжнародні організації активно долучаються до розроблення державної політики в частині впровадження інноваційних технологій щодо питань професійної зайнятості, адаптації, надання освітніх послуг ветеранам війни та членам їх сімей.

У Департаменті реабілітації та медичного забезпечення функціонує Відділ медичного забезпечення та реабілітації й Відділ психологічної допомоги – це безпосередні суб'єкти що представляють виконавчу владу у сфері соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій в Україні.

Український досвід щодо цифровізації психологічної самопомоги буде вагомий, адже саме на сьогодні розпочинають діяльність декілька потужних вебпорталів та ресурсів, за допомогою яких самостійно можна визначити свій ментальний стан, пройти різні тестування, отримати консультації, поради та навіть практичні рекомендації.

Усі держави-члени ВООЗ зобов'язуються впроваджувати «Комплексний план дій у сфері психічного здоров'я на 2013–2030 роки», який спрямований на покращення психічного здоров'я шляхом зміцнення ефективного керівництва та управління, забезпечення комплексної, інтегрованої та оперативної допомоги на рівні громад, впровадження стратегій сприяння та профілактики, а також зміцнення інформаційних систем, доказів та досліджень.

У липні 2020 р. на сайті Міністерства у справах ветеранів України опубліковано дані лише 5 центрів соціально-психологічної реабілітації населення: Бородянського; Іванківського; Києво-Святошинського; соціально-психологічного центру (м. Славутич); центру соціально-психологічної реабілітації населення (м. Коростень) [4].

Станом на січень 2023 р. таких закладів на сайті Міністерства у справах ветеранів України опубліковано 48. Перелік закладів охорони здоров'я, які входять до Реєстру постачальників послуг із психологічної реабілітації ветеранам війни та членам їх сімей готує Мінветеранів [5].

Нещодавно в Україні розроблено ресурс для захисників, захисниць та членів їх родин вебпортал MARTA (Mental Adaptation and Rehabilitation Tools and Analysis з англ. – Інструменти психологічної адаптації та реабілітації та їх аналіз). Завдяки проєкту користувачі мають можливість самостійно провести перевірку свого психічного здоров'я та отримати рекомендації з його поліпшення тут і зараз. Ця платформа, яка організована за підтримки Міністерства у справах

ветеранів України, була впроваджена у 2021 р. та на сьогодні розвинулася у напрямку додавання багатьох функцій. Діагностична система схвалена Мережею Травматичного Стресу Європейського Коледжу Нейропсихофармакології та Всеукраїнською Асоціацією Психосоматичної Медицини. Різноманітні інструменти, що дозволяють здійснювати діагностику та є на сайті, постійно є у використанні на регулярній основі військових НАТО та Всесвітньої організації охорони здоров'я.

На сьогодні виявлено, що:

- 20% ветеранів зазначають, що у майбутньому потребуватимуть допомоги у отриманні психологічної допомоги;
- 47.9% ветеранів зіштовхуються з проблемою алкогольної залежності вже зараз;
- 72.8% респондентів вважають, що у майбутньому ветерани зіштовхнуться з проблемою зловживання алкоголем.

Дані надано в рамках другого анонімного онлайн-опитування серед ветеранів та чинних військовослужбовців проведеного Українським ветеранським фондом (дослідження проведено 6-12 лютого 2023 р.) [6]. Вебпортал Mental Help створений за підтримки та сприяння таких інституцій як агентство Fondation de France, банк UKRSIBBANK BNP Paribas Group, Schneider Electric. В основі підтримки був Глобальний договір ООН в Україні, а також у Франції. На сайті є онлайн-опитувальники, які допоможуть зрозуміти особливості свого стану та продіагностувати психологічне здоров'я. Також тут є статті про: турботу про себе, запобігання самогубствам, реакцію горя, залежності, сон, депресію, посттравматичний синдром, тривогу, соціальні контакти, емоції, психологічну допомогу, підтримку близьких, які є ветеранами. У Мінветеранів зазначають, що надалі в системі MARTA створять інструментарій для фахівців у сфері психологічної допомоги та перелік надавачів відповідних послуг [7].

Висновки. Аналіз основних завдань психологічної допомоги вказує найперше на необхідності збереження психічного здоров'я ветеранів та членів їх сімей. Психічне здоров'я – це стан психічного благополуччя, який дозволяє людям справлятися зі стресами життя, реалізовувати свої здібності, добре вчитися та добре працювати, а також робити внесок у свою громаду. Це невід'ємний компонент здоров'я та благополуччя, який лежить в основі індивідуальних та колективних здібностей приймати рішення, будувати стосунки та формувати світ, у якому ми живемо. Психічне здоров'я є базовим правом людини. І це має вирішальне значення для особистісного, громадського та соціально-економічного розвитку. Психічне здоров'я – це більше, ніж відсутність психічних розладів. Психічні розлади включають психосоціальні розлади, а також інші психічні стани, пов'язані зі значним стресом, порушенням функціонування або ризиком самознищення. Люди з психічними розладами частіше відчувають нижчий рівень психічного благополуччя.

У контексті національних зусиль щодо зміцнення психічного здоров'я життєво важливо не лише захищати та сприяти психічному благополуччю усіх, але й задовольняти потреби людей із психічними розладами.

Це має бути зроблено у тому числі за допомогою охорони психічного здоров'я на рівні громади, яка є більш доступною та прийнятною, ніж центрально-інституційна допомога, допомагає запобігти порушенням прав людини та забезпечує кращі результати одужання для людей із психічними розладами.

Соціально-психологічна допомога на рівні громади має надаватися через мережу взаємопов'язаних послуг, які включають:

- послуги з охорони психічного здоров'я, які інтегровані в загальну охорону здоров'я, як правило, в лікарнях загального профілю;
- послуги з охорони психічного здоров'я, які інтегровані шляхом спільного використання завдань з неспеціалізованими постачальниками послуг первинної медико-санітарної допомоги;
- громадські служби психічного здоров'я, які можуть включати громадські центри та команди психічного здоров'я, психосоціальну реабілітацію, служби підтримки однолітків та послуги підтриманого проживання;
- служби, які надають психіатричну допомогу в соціальних службах і установах, не пов'язаних зі здоров'ям, таких як захист дітей, шкільні медичні служби та в'язниці.

Величезний розрив у догляді за поширеними психічними розладами, такими як депресія та тривога, означає, що країни також повинні знайти інноваційні способи урізноманітнити та розширити догляд за цими станами, наприклад, за допомогою неспеціалізованих психологічних консультацій або цифрової самопомоги.

Список використаних джерел:

1. Karpa M., Akimov O., Kitsak T. Social protection of military personnel in Ukraine: state and regional guarantees. *Public Administration and Law Review*. Issue 4(12). 2022. pp. 16–23. DOI:10.36690/2674-5216-2022-4-16.
2. Gupta S.K., Karpa M.I., Derhaliuk M.O., Tymkova V.A., Kumar R. Effectiveness vs Efficiency for Organisational Development: A Study. *Journal of Talent Development and Excellence*. Vol. 12. №3s. 2020. pp. 2478 – 2486.
3. Karpa M., Akimov O., Kitsak T. Problems of stabilization of the system of public administration under the conditions of decentralizational changes and martial law in Ukraine. *Public Administration and Law Review*. №3. pp. 24–31. <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2022-3-24>.
4. Центри соціально-психологічної реабілітації. Офіційний вебпортал Міністерства у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/ua/veteranam/likuvannya-ta-reabilitaciya/centri-z-nadannya-poslug-psihologichnoyi-reabilitaciyi/centri-socialno-psihologichnoyi-reabilitaciyi/> (дата звернення: 25.12.2023).
5. Заклади психологічної реабілітації 2023 рік. Офіційний вебпортал Міністерства у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/ua/zakladi-psihologichnoyi-reabilitaciyi-2023-rik> (дата звернення: 25.12.2023).
6. Психологічна підтримка тут і зараз. Проект MARTA. URL: <https://marta.mva.gov.ua/> (дата звернення: 25.12.2023).
7. Діагностувати психологічний стан онлайн: як працює платформа MARTA. Інформаційний ресурс <https://gre4ka.info/>. URL: <https://gre4ka.info/suspilstvo/76205-diahnostuvaty-psykholohichniy-stand-onlain-iak-pratsiuie-platforma-marta> (дата звернення: 25.12.2023).

References:

1. Karpa, M., Akimov, O., & Kitsak, T. (2022). Social protection of military personnel in Ukraine: state and regional guarantees. *Public Administration and Law Review*, 4(12), 16–23. DOI:10.36690/2674-5216-2022-4-16 [in English].
2. Gupta, S.K., Karpa, M.I., Derhaliuk, M.O., Tymkova, V.A., & Kumar, R. (2020). Effectiveness vs Efficiency for Organisational Development: A Study. *Journal of Talent Development and Excellence*, 12, 3s, 2478–2486 [in English].
3. Karpa, M., Akimov, O., & Kitsak, T. (2022). Problems of stabilization of the system of public administration under the conditions of decentralizational changes and martial law in Ukraine. *Public*

- Administration and Law Review*, 3, 24–31. <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2022-3-24> [in English].
4. Tsentry sotsialno-psykholohichnoi reabilitatsii. Ofitsiyni veb-portal Ministerstva u spravakh veteraniv Ukraini [Centers of social and psychological rehabilitation. The official web portal of the Ministry of Veterans Affairs of Ukraine]. *mva.gov.ua*. Retrieved from <https://mva.gov.ua/ua/veteranam/likuvannya-ta-reabilitaciya/centri-z-nadannya-poslug-psiologichnoyi-reabilitaciyi/centri-socialno-psiologichnoyi-reabilitaciyi/> [in Ukrainian].
 5. Zaklady psykholohichnoi reabilitatsii 2023 rik. Ofitsiyni veb-portal Ministerstva u spravakh veteraniv Ukraini [Institutions of psychological rehabilitation in 2023. The official web portal of the Ministry of Veterans Affairs of Ukraine]. *mva.gov.ua*. Retrieved from <https://mva.gov.ua/ua/zakladi-psiologichnoyi-reabilitaciyi-2023-rik/> [in Ukrainian].
 6. Psykholohichna pidtrymka tut i zaraz. Proekt MARTA [Psychological support here and now. The MARTA project]. *marta.mva.gov.ua*. Retrieved from <https://marta.mva.gov.ua/> [in Ukrainian].
 7. Diahnostuvaty psykholohichnyi stan onlain: yak pratsiuie platforma MARTA. Informatsiyni resurs <https://gre4ka.info/> [Diagnose a psychological condition online: how the MARTA platform works. Information resource <https://gre4ka.info/>]. *gre4ka.info*. Retrieved from <https://gre4ka.info/suspilstvo/76205-diahnostuvaty-psykholohichnyi-stan-onlain-iak-pratsiuie-platforma-marta> [in Ukrainian].

Подано до редакції 26.01.24 р.
Прийнято до друку 28.02.24 р.